

Извештај о докторској дисертацији Соње Станчић „Комплексност задатка и одлучивање у условима ризика“

На IX редовној седници Наставно-научног већа Филозофског факултета, одржаној 26. децембра 2019. године, именовани смо у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације Соње Станчић под називом *Комплексност задатка и одлучивање у условима ризика*. С обзиром да је комисија прегледала и анализирала дисертацију, Већу подноси следећи извештај:

Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Соња Станчић је завршила основне студије психологије на Одсеку за психологију, Филозофског факултета у Бањој Луци 2004. године. Докторске студије психологије уписала је 2009. године на Одељењу за психологију Филозофског факултета, Универзитета у Београду, а обновила школске 2014/15. Соња Станчић је од 2018. године запослена као асистент на студијској групи за психологију Филозофског факултета у Бањој Луци.

У оквиру досадашњег научно-истраживачког рада забележила је учешћа на научним скуповима и објављивала чланке у часописима. Досадашњи објављени научни радови кандидата обухватају област когнитивних основа одлучивања и указују да је реч о компетентном научнику који располаже капацитетима употребе научног апарата и способношћу сагледавања психолошких тема. У коауторском раду *Брасов парадокс: одлучивање о путањи кретања у условима ризика*, кандидат кроз јасан експериментални поступак, сагледава везу између главних ефеката начина представљања ситуације и вероватноће да се одлучи за путању кретања у условима саобраћаја, те интеракције времена потребног да се стигне на одредиште дужим путем и возачког искуства. У коауторском раду *Перфекционизам и доношење одлука у условима ризика*, дискутује о утицају индивидуалних разлика и карактеристика задатака на процес одлучивања, те потреби већег степена контроле у сличним истраживањима, почевши од постављања проблема, избора варијабли, избора задатака до примене статистичких анализа које одговарају природи варијабли. У раду *The Role of Grapheme Characteristics on the Processing of Latin and Cyrillic Words*, као и раду *Улога величине графема у обради латиничног и ћириличног писма* кандидат са сарадницима анализира графемске карактеристике ћириличног и латиничног алфабета манипулацијом количине доступних информација, кроз визуелну деградацију речи. Резултати указују да поједини делови речи нису подједнако информативни код оба алфабета, те да то зависи и од величине фонта.

Дисертација *Комплексност задатка и одлучивање у условима ризика* написана је на 73 стране, садржи 25 табела и 10 графикана. У раду је цитирано 152 референце.

Предмет и циљ дисертације:

Предмет истраживања коме је дисертација посвећена је утицај комплексности задатка на одлучивање у условима неизвесности, при чему је комплексност задатка третирана кроз карактеристике самог задатка, тј. на основу објективних атрибута, као што су број догађаја и степен међусобне повезаности исхода акција. За разлику од великог броја истраживања у којима је од испитаника тражено да опишу своје искуство, тј. дају мишљење о комплексности задатка, овде је комплексност испитивана објективно, тако што се у основи сваке појединачне акције налазио један од три (нормативна) модела избора у условима неизвесности: *оптимистички*, *песимистички* и *метод минималног кајања*. Другим речима, на основу избора одређене акције закључивало се којим моделом се при одлучивању испитаник водио.

Значај изучавања утицаја комплексности на одлучивање на овај начин је двострук. Упркос значају које има одлучивање у условима неизвесности, експерименталним истраживањима овог феномена недовољно је посвећена пажња, тј. знатно чешће су истраживани модели одлучивања у условима ризика, који су, у реалном животу, ограничени на мањи број ситуација. При томе, сматра се да најбоља решења у случају одлучивања у условима ризика, генерално, нису и најбоља решења у свету неизвесности; да се нормативне стратегије за одлучивање у условима ризика не могу генерализовати на одлучивање у условима неизвесности, где су једноставне хеуристике често ефикасније стратегије, те да когнитивни процеси укључени у одлучивање у ризику разликују од когнитивних процеса укључених у одлучивање у условима неизвесности, о чему говоре и неуролошке студије. Ово указује на то да се налази описани у дисертацији, који говоре о процесу одлучивања у условима ризика не могу уопштавати на одлучивања у условима неизвесности, већ су неопходна истраживања у којима би се проверио потенцијални утицај фактора идентификованих при ризичном одлучивању на одлучивање у условима неизвесности. Повезивањем дескриптивног са формалним приступом, уз симулације потпуне неизвесности елиминацијом вероватноћа будућих догађаја кандидат је у оквиру докторске дисертације понудио потенцијално нови истраживачки приступ за проучавање одлучивања у условима неизвесности, што може омогућити лакши приступ изучавању овог проблема и у будућим истраживањима посвећеним овим проблемима.

Основни циљ обављеног истраживања представљеног у оквиру дисертације био је стицање увида у детаље механизма деловања комплексности задатка на процес одлучивања у условима неизвесности. У условима неизвесности утврдиће се и потенцијални ефекти фактора, чији је значај на процес одлучивања утврђен у условима ризика. Поред тога, као што смо већ напоменули, верификована је и когнитивна заснованост три често коришћена модела одлучивања у условима неизвесности: *оптимистичког*, *песимистичког* и *метода минималног кајања*.

Основне хипотезе истраживања:

Полазна истраживачка основа дисертације огледа се у следећим хипотезама чија се оправданост испитивала у сваком од четири изведена експеримената:

1. Неће се јавити главни ефекат броја догађаја на одлучивање у условима неизвесности,
2. Са смањењем распона разлика између исхода очекује се повећање фреквенција избора заснованих на оптимистичком моделу одлучивања,
3. У задатку представљеном у негативном оквиру, као и нижим степеном укљученост у одлуку, повећаће се број избора заснованих на оптимистичком моделу одлучивања,
4. У случају када су исходи дефинисани у зони губитка, повећаће се број избора заснованих на песимистичком моделу и моделу минималног кајања.

3

Кратак описа садржаја дисертације:

Дисертација Соње Станчић има шест поглавља: Теоријски оквир, Предмет, хипотезе и циљ истраживања, Метод истраживања, Резултати, Дискусија и Закључак.

У оквиру првог поглавља кандидат износи детаљан приказ развоја проблема доношења одлука кроз различите научне призме. Приказана су достигнућа остварена у оквиру когнитивне психологије мање заступљеног оквира, нормативног, тзв. нормативне теорије одлучивања које укратко говоре о томе на који начин треба доносити одлуке у зависности од доступних елемената одлучивања. Потом следи опис метода избора у условима неизвесности док се поглавље закључује прегледом дескриптивних теорија одлучивања.

Друго поглавље садржи познате целине и добрим делом задржава структуру научног извештаја са познатим целинама као што су дефинисање циља, предмета и хипотеза у оквиру истраживања.

Претходно поглавље се наставља трећим у оквиру којег су описани методолошки елементи дисертације као што су: узорак, задаци, процедуре и анализе.

Четврто поглавље је посвећено резултатима четири експерименталне студије које представљају основу емпиријског дела доктората. Поглавље се састоји од четири крупније целине (Експерименти 1-4) од којих свака целина доноси извештаје по шеми: Нацрт—Задаци—Испитаници и процедура—Резултати и дискусија. Кроз овакву структуру кандидат систематски, детаљно и исцрпно саопштава све детаље о прикупљеним подацима, детаљно рапортира налазе и детаље примењених статистичких техника посредством линијских графикана, хистограма, као и табеларно.

Пето поглавље представља дискусију у оквиру којег кандидат сажима, повезује и глобално разматра добијене резултате процењујући притом њихов значај и допринос постављеним истраживачким циљевима дисертације.

У оквиру последњег, шестог поглавља кандидат децидно издваја седам закључака који проистичу из добијених података у оквиру спроведеног истраживања.

Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Истраживања која обухвата докторска дисертација Соње Станчић показала су да се улога и когнитивна комплексност задатка замишљеног избора током одлучивања у условима неизвесности може сагледати применом методолошког поступка који представља новину у начину мерења оваквих когнитивних / психолошких феномена. Поред методолошке новине, сматрамо да се допринос огледа и у омогућавању додатног увида у детаље ове специфичне области когнитивне психологије у складу са формулацијом проблема, постављеним хипотезама и саопштеним резултатима истраживања.

Закључак

Комисија сматра да је докторска дисертација Соње Станчић под називом *Комплексност задатка и одлучивање у условима ризика* изведена и написана по одобреној пријави, да представља оригинално и самостално научно дело, те да су стечени сви услови за јавну одбрану тезе.

У Београду, 8. јануара, 2020. године

Чланови комисије:

др Василије Гвозденовић, редовни професор
Одељење за психологију, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

др Дејан Лаловић, редовни професор
Одељење за психологију, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

др Вања Ковић, ванредни професор
Одељење за психологију, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

др Каја Дамњановић, доцент
Одељење за психологију, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

др Драган Аздејковић, доцент
Економски факултет, Универзитет у Београду